

13.5. KLO 19.00
KESKIVIKKOSARJA¹⁶
MUSIIKKITALO

Jean Sibelius:
Jousitrio g-molli JS210

I Lento

II Allegro

III ei tempomerkintää

EMMA VÄHÄLÄ
VIULU
MARTTA WAHLBERG
ALTOVIULU
MIIKA UUKSULAINEN
SELLO

Carl Nielsen:
Serenata in vano

GIUSEPPE GENTILE
KLARINETTI
OTTO VIRTANEN
FAGOTTI
JUKKA HARJU
KÄYRÄTORVI
MIIKA UUKSULAINEN
SELLO
KATI SALOVAARA
KONTRABASSO

VÄLIIKA 20 MIN

**Franz Schubert:
Oktetto F-duuri D.803
op. posth. 166 (op.166)**

1. *Adagio – Allegro*
2. *Adagio*
3. *Allegro vivace – Trio*
4. *Teema: Andante ja seitsemän muunnelmaa*
5. *Menuetto (Menuetti): Allegretto – Trio*
6. *Andante molto – Allegro*

ELINA VÄHÄLÄ

VIULU

EMMA VÄHÄLÄ

VIULU

MARTTA WAHLBERG

ALTTOVIULU

MIIKA UUKSULAINEN

SELLO

KATI SALOVAARA

KONTRABASSO

GIUSEPPE GENTILE

KLARINETTI

OTTO VIRTANEN

FAGOTTI

JUKKA HARJU

KÄYRÄTORVI

JEAN SIBELIUS: JOUSITRIO G–MOLLI JS210

Kamarimusiikki oli nuoren Jean Sibeliuksen (1865–1957) kokeilustudio, jossa hän harjoitteli erilaisia sävellysratkaisuja erilisten kokoonpanojen kanssa. Myöhemmin tärkeimmäksi välineeksi kohosi orkesteri, mutta jousille sävelletyissä kamariteoksissaan nuori viulistikäveltäjä saattoi testata sekä tuttuja soittimia että tuttuja soittajia. Muusikkoutensa ansiosta Sibelius tarkoitti rämäpäisimmätkin kokeilunsa esitettäväksi.

Sibelius ajoitti myöhemmin g-molliin säveltämänsä keskeneräisen jousitrion 1880-luvulle, mutta käsikirjoitus on päivätty vuosille 1893–94. Teos on siten valmistunut ensimmäisen orkesterimonumentin, *Kullervon* (1892), jälkeen. Jousitrio on nuoruusvuosien kamariteoksista viimeinen jatkaen ja vetäen yhteen aiempaa kehitystä.

Aloittava hidas osa (Lento) on teoksen ainoa kokonaan säilynyt /valmistunut jaksos. Laaja osa kertoo Sibeliuksen suunnitelleen suurta ja kunnianhimoista kamariteosta. Hän yhdistelee siinä sonaatti- ja laulumuotoa pyrkien jatkuvaan kehittelyyn ikään kuin sinfoniset pitkät linjat mielessään. Melodiat ja tanssimuistot voivat kuulostaa vanhanaikaisilta, mutta jousitriosta kaivetut tummat värit ja väkevä tunnelataus avaavat peliä uuteen aikaan.

Kaksi jälkimmäistä osaa ovat säilyneet vain fragmentteina. Tuskin minuttin mittaisen välisosan (Allegro) latinalaisittain tanssiva aihe esiintyy myöhemmin naiskuorolle ja orkesterille sävelletyissä *Impromptussa* op. 19. Ilman esityserkin-tää jäänyttä keinuvarytmistä päätösosaa on jäljellä enemmän. Avauseleestä alkaen

mukana on ensimmäisestä osasta periytyvää melodraamaa. Se korostuu osan lopulla viulun ja alton leimahtaessa sellotremoloiden säestyksellä – musiikki tarttuu sen jälkeen vielä pääteemaan, joka kuitenkin raukeaa kesken.

CARL NIELSEN: SERENATA IN VANO OP. 68

Vuonna 1914 bassonsoittaja Ludvig Hegner pyysi ystävänsä Carl Nielsenin (1865–1931) säveltämään teoksen poikkeukselliselle klarinetin, fagotin, käyrätorven, sellon ja kontrabasson muodostamalle kokoonpanolle. Vastaus oli ”Tyhjämpäiväinen” serenadi, *Serenata in vano* op. 68.

Teos valmistui pikavauhtia Tanskan kuninkaallisen orkesterin soittajille, joita Nielsen valisti kertomuksellaan: ”Ensin herrasmiehet yrittävät soittaa jotain ritarillista ja näyttävää houkutelukseen parvekkeelle kauniin neidon, jota ei kuitenkaan kuulu. Sitten he soittavat vähän rauhallisemmin (Poco adagio), mutta silläkään ei ole vaikutusta. Koska he ovat soittaneet turhaan (in vano), heitä ei haittaa soittaa vielä omaksi ilokseen pientä loppumarssia.”

Serenata in vanosta heijastuu samoihin aikoihin valmistuneen ”Sammumattoman”

sinfonian (nro 4) optimismi ja elämänsusko. Pikkuisessa serenadissa säveltäjän elämänfilosofia saa maanläheisen ja humoristisen tulkinnan. Nielsenin huumori saattoi aikansa konserttiyleisöstä tuntua karkealta, mutta *Serenata in vanossa* ronski ja herkkä on asetettu rinnan kumpakaan kieltämättä.

Kolmijaksoinen teos alkaa kontrabasson johtamalla hilpeällä marssilla, johon liittyvät puhaltimien luonteenomaiset kutsut ja maalainen ulkoilmatunnelma. Kontrabasso toimii myös aristelevana esittelijänä kauniille hitaalle jaksolle, jossa puhaltimet huhuilevat toisiaan kuunvalossa ja yhdistyvät hartaansävyisiin koraalisäveliin. Kehysaihe käynnistyy uudelleen päätäväisesti ja tämä Rajamäen rykmentti marssii kotiin tyytyväisenä, vaikka koomisesti kompuroiden.

FRANZ SCHUBERT: OKTETTO F-DUURI D. 803

Franz Schubertin (1797–1828) oktetto jousikvartetille, kontrabassolle, klarinetille, fagotille ja käyrätorvelle valmistui huhtikuussa vuonna 1825. Teoksen tilasi kreivi von Troyer, musikaalisen arkkiherttua Rudolfin hovimarsalkka, ja se oli tarkoitus esittää yhdessä Beethovenin septeton kanssa. Beethovenin septetto oli toista viulua vaille samalle kokoonpanolle sävelletty. Siitä oli vuodesta 1800 alkaen tullut säveltäjensä suosituin teos – jopa niin paljon, että tämä itse alkoi karttaa sävellystään.

Viihdyttävä serenadityyli oli Schubertille, syntyperäiselle wieniläiselle, luontevampaa kuin vakavammista taidehaasteista

nauttavalle Beethovenille. Oktetosta ei löydy myöskään myöhäiseen Schubertiin liitettyä kuoleman aavistelua, jota erottuu samaan aikaan syntyneestä ”Tyttö ja kuolema” -jousikvartetosta. Oktetto F-duuri on itse asiassa koko klassisen kirjallisuuden onnellisimpia sävellyksiä.

Sairaudesta sävellystyön aikana toipunut säveltäjä kirjoitti ystävälleen Kupelweiserille. ”*En ole säveltänyt uusia liedejä, mutta sen sijaan olen työskennellyt soitinmusiikin parissa, olen säveltänyt kaksi kvartettoa ja oktetton; ja aion tehdä vielä yhden kvartetton ja siten tietä suurelle sinfonialle.*” Kirje kertoo Schubertin vallanneesta

optimismista, sekä musiikin mittasuhteiden laajenemisesta Schumannin myöhemmin mainitseisiin ”taivaallisiin pituuksiin”.

Ensiesityksessä kreivi von Troyerin luona soitti monia muusikoita, jotka olivat ottaneet osaa Beethovenin septeton kantaesitykseen liki neljännesvuosisata aiemmin. Teoksen pituus pantiin merkille myös arvioissa, joita annettiin julkisesta kantaesityksestä huhtikuussa 1827. Niissä todettiin myös, että oktetto ”vastasi täysin Schubertin hyvin tunnettuja säveltäjälahjoja” – maininta kertoo, että Schubert ei säveltäjänä ollut wieniläisille asiantuntijapiireillekään mitenkään tuntematon.

Schubertille laveasti kertova ja kertaileva esitystapa oli läheinen ja luonnollinen. Okteton vapaasti ja vuolaasti polveileva tarinointi on täynnä herkkiä ja tarkkanäköisiä yksityiskohtia: wieniläiset kaupunkija puistonäkymät vaihtuvat vähän väliä maalaismaisemiin, eikä leppoisaa ja ulkoilmahenkistä serenadisäätä häiritse kuin pari tummakulmaista mollikuuroa.

Oktetossa valtava määrä musiikillisia oivalluksia – vastapuhjenneita romantiikan kukkasiasia – on puettu serenadimusiikin seuralliseen asuun. Suurta kokoonpanoa on käsitelty kekseliäästi ja tasapainoisesti musiikin menettämättä missään vaiheessa kamarimusiikillista herkkyyttä. Lajityyppiin liittyvät rajoitukset Schubert on onnistunut kääntämään edukseen niin, että lopputuloksena on syntynyt yksi suurimuotoisen kamarimusiikin kirkkaimmista helmistä.

Ensimmäinen osa alkaa latautunella johdannolla (Adagio), joka rakentaa tietä eloisalle, taidokkaalla puhallinsatsilla maustetulle Allegrolle. Hidas osa (Adagio) alkaa auvoisella klarinettisoololla ja musiikki virtaa rauhaisana, sointikuvaltaan edellistä osaa säästeliäämpänä.

Scherzo (Allegro vivace) on yllättävän temperamenttinen, rytminkäsittelyn muistuttaessa toisinaan jopa d-molli-kvar-

teton kalmantanssia. Lyyrinen triotaite pitää mittakaavan kuitenkin ihmisläheisenä. Neljäs eli muunnelmaosa on eräänlainen intermezzo (välisoitto) teoksessa, joka tähän saakka on edennyt miltei sinfonisten suuntaviivojen mukaisesti. Variaatioteema (Andante) on peräisin laulunäytelmästä *Die Freunde von Salamanca* (1815) ja muunnelmissa tavoittelee enemmänkin kodikasta seurallisuutta kuin säihkyvää näyttävyyttä.

Menuetti ei tunnusta omakseen sen paremmin Mozartin hovitunnelmaa kuin Haydnin latotanssejakaan. Itseasiassa tanssi on säveltäjälle luonteenomaisen kaihoisasti virittynyt. Triotaitteessa pyörähtelee suloinen ländler-valssi, jota Schubert siivittää taitavalla soitinnuksella.

Teoksen ensimmäinen murheenhäivähäydys vilahti ohimenevästi variaatio-osan mollimuunnelmassa, mutta nyt finaalin synkkä johdanto (Andante molto) tuntuu kasaavan todella uhkaavia ukkospilviä taivaanrannalle. Pahaenteiset soinnut haihtuvat kuitenkin kuin tuhka tuuleen vauhdikkaan ja iloisen allegro-teeman ilmestyessä jousiin. Schubert liikuttelee pääteemaa oivaltavasti ja päättäväisesti ja antaa päätösosalle ikiliikkujamaista vetoa. Teoksen silaa koodan reipas loppuriuhtaus.

Antti Häyrynen